

**METODOLOGI DATO' ISMAIL HASHIM DAN DATO'
NIK JAAFAR DALAM PENGAJARAN TARANUM AL-
QURAN DI MALAYSIA: SATU KAJIAN
PERBANDINGAN**

MOHAMAD ALWI BIN AB RAHMAN

M1820979

**Tesis Diserahkan kepada
Universiti Islam Antarabangsa Sultan Abdul Halim
Mu'adzam Shah (UniSHAMS),
Sebagai Memenuhi Keperluan
Doktor Falsafah Usuluddin**

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, segala puji bagi Allah SWT atas segala kesempatan, peluang, kesihatan dan masa yang dianugerahkan untuk menyiapkan kajian ini dengan jayanya. Selayaknya segala pujian itu milik Allah SWT jua. Selawat dan salam ke atas Nabi Muhammad SAW, junjungan mulia, yang diutuskan pembawa rahmat ke seluruh alam, serta ke atas ahli keluarga Baginda, sahabat-sahabat Baginda dan para tabi', tabiin serta para ulama seluruh alam ini.

Ucapan sekalung kasih yang tidak ternilai buat ibu dan ayah yang tercinta Robasah binti Abdullah, Ab Rahman bin Shaffie, isteri Sumaiyah binti Ramli, tiga orang anak Muhyiddin, Muhaajir dan Sayyidah Mu'minah di atas segala sokongan, pengorbanan dan kesabaran. Tidak dilupakan juga kepada saudara mara dan sahabat handai yang sentiasa memberi semangat dalam menyiapkan tesis. Tidak saya lupakan kepada bapa mertua Ramli bin Ishak dan arwah ibu mertua Zurina binti Nordi yang banyak memberi nasihat, dorongan serta sokongan yang tidak berbelah bahagi, moga Allah merahmati beliau di alam sana.

Penghargaan istimewa ini saya tujukan khas buat Yang Berbahagia Prof Madya Dr. Mohd Sholeh bin Sheh Yusuff sebagai penyelia tesis PhD dari Kulliyah Usuluddin dan Sains al-Quran Universiti Islam Antarabangsa Sultan Abdul Halim Mu'adzam Shah UniSHAMS. Beliau banyak membantu melicinkan perjalanan tesis saya dan memberi saranan, serta tunjuk ajar yang baik. Penghargaan ini juga saya tujukan kepada penyelia kedua, iaitu Prof Madya Dr. Yusuf bin Othman dari CIFER, UniSHAMS kerana banyak memberi nasihat dan tunjuk ajar kepada calon dalam menyiapkan tesis ini. Tidak dilupakan juga penghargaan ini ditujukan kepada semua pensyarah Kulliyah Usuluddin dan Sains Al-Quran KUSQ UniSHAMS kerana banyak membantu calon dalam menyiapkan tesis ini.

Pengkaji ingin merakamkan ribuan terima kasih yang tidak terhingga kepada pemeriksa tesis, iaitu Profesor Dato' Dr. Mohd Yaakub@ Zulkifli bin Mohd Yusoff dari Universiti Malaya UM dan kepada Dr. Muhammad Lukman bin Ibrahim dari Universiti Sains Islam Malaysia USIM, kerana telah meluangkan masa menyemak tesis ini, walaupun

jadual mereka yang agak padat dengan program Universiti. Mudah-mudahan Allah SWT memberi sebaik-baik ganjaran.

Tidak lupa juga penghargaan saya kepada qari dan qariah Malaysia, para hakim majlis tilawah al-Quran Malaysia, Jabatan Agama Islam Negeri Kedah, Agensi KEDA Negeri Kedah, Arkib Negara cawangan Kedah, Muzium Negeri Kedah, Perpustakaan UniSHAMS, Perpustakaan Pengajian Islam Universiti Malaya, Perpustakaan Awam Negeri Kedah, Perpustakaan USM Pulau Pinang dan semua jabatan kerajaan dan swasta yang terlibat sama ada secara langsung atau tidak langsung dalam menyiapkan tesis ini.

Pengkaji juga ingin merakamkan jutaan terima kasih kepada pihak pengurusan siswazah dan penyelidikan PPSP UniSHAMS kerana banyak membantu calon dalam pengurusan berkaitan prosedur sebagai seorang pelajar di peringkat PhD. Tidak lupa kepada semua staf di bahagian PPSP UniSHAMS dan seluruh warga pengurusan UniSHAMS.

Mohamad Alwi bin Ab Rahman,

Kulliyyah Usuluddin dan Sains Al-Quran KUSQ,
Universiti Islam Antarabangsa Sultan Abdul Halim Muadzam Shah UniSHAMS.

ABSTRAK

Kajian ini memfokuskan perbandingan metodologi pengajaran taranum al-Quran oleh dua orang tokoh taranum al-Quran yang masyhur di Malaysia, iaitu Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail. Objektif utama kajian adalah untuk menjelaskan secara ilmiah berkenaan taranum al-Quran dan metodologi pengajaran taranum al-Quran oleh kedua-dua tokoh tersebut, mendedahkan latar belakang kedua-dua tokoh dan mengkaji metodologi dalam pengajaran taranum al-Quran serta menganalisis secara perbandingan metodologi pengajaran taranum al-Quran yang diamalkan oleh kedua-dua tokoh ini. Bentuk penyelidikan yang dilakukan ialah melalui kajian kepustakaan dan lapangan. Hasil kajian mendapati bahawa metodologi pengajaran taranum al-Quran oleh kedua-dua tokoh tersebut boleh dibahagikan kepada dua bahagian. Pertama dari sudut teori dan yang kedua dari sudut praktikal. Metodologi Dato' Ismail bin Hashim boleh disimpulkan memfokuskan bahagian praktikal, manakala Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail memfokuskan bahagian teori. Namun demikian, realitinya kedua-dua tokoh ini mempunyai teknik tersendiri dengan memasukkan metodologi pengajaran yang digabungkan dengan teori dan praktikal dalam pengajaran taranum kepada masyarakat yang secara langsung mendekati masyarakat dengan ilmu berkaitan al-Quran. Kajian ini merumuskan bahawa metodologi Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail memberi kesan kepada para pelajar untuk mengorak langkah menjadi qari yang terhebat pada masa hadapan dengan menitikberatkan irama taranum dengan pemahaman ayat-ayat al-Quran, manakala metodologi Dato' Ismail bin Hashim pula memberi kesan kepada para pelajar berkaitan kemahiran mengolah irama taranum dengan membiasakan mendengar qari-qari Arab dan lagu-lagu klasik Arab. Kesimpulannya, metodologi kedua-dua tokoh tersebut telah melahirkan para qari dan qariah yang menguasai bidang taranum al-Quran dengan baik di samping memahami matlamat sebenar bertaranum agar Islam dapat tersebar dengan penuh hikmah. Hal ini dapat dilihat melalui pencapaian anak didik mereka dalam pelbagai aktiviti yang berkaitan dengan al-Quran, sama ada di Malaysia atau di luar Malaysia hingga mengharumkan nama Malaysia di persada antarabangsa.

ABSTRACT

This study focuses on two famous figures of taranum al-Quran in Malaysia, namely Dato' 'Ismail bin Hashim and Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail, about the comparison of teaching methodologies of taranum al-Quran. The main objective of the study is to explain scientifically about taranum al-Quran and teaching methodology of taranum al-Quran by these two figures, to reveal the background of both figures and study the teaching methodology of taranum al-Quran as well as to comparatively analyze the teaching methodology of taranum al-Quran practiced by these two figures. The form of research conducted is through library and field studies. The results of the study found that the teaching methodology of taranum al-Quran by these two figures can be divided into two parts. The first from a theoretical point of view and the second from a practical point of view. Dato' 'Ismail bin Hashim's methodology can be inferred as focusing on the practical part, while Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail can be inferred as focusing on the theoretical part. However, the reality is that these two figures have their own da'wah approach technique by incorporating teaching methodology combined with theory and practice in the teaching of taranum to the community which directly brings the community closer to the knowledge related to the Quran. This study concludes that Dato' 'Ismail bin Hashim's methodology affects the students to take steps to become the greatest reciter in the future by emphasizing the rhythm of taranum with the understanding of the verses of the Qur'an, while Dato' 'Ismail bin Hashim's methodology gives impacts on students related to the skill of processing taranum rhythms by getting used to listening to Arabic qaris and classical Arabic songs. In conclusion, the methodology of these two figures has given birth to the qaris and qariahs who are well versed in the field of taranum al-Quran in addition to understanding the real goal of taranum so that Islam can spread with wisdom. This can be seen in the achievements of their students in various activities related to the Quran both in Malaysia and outside Malaysia to make the name of Malaysia on the International stage.

ISI KANDUNGAN

APPROVAL PAGE	ii
PERAKUAN	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	vi
ABSTRACT	vii
SENARAI JADUAL	xiii
SENARAI RAJAH	xiv
JADUAL TRANSLITERASI	xv
سأل	xv
BAB I :PENGENALAN	1
1.1 Latar Belakang	1
1.2 Pernyataan Masalah Kajian	3
1.3 Objektif Kajian	5
1.4 Persoalan Kajian	5
1.5 Tinjauan Kajian Lepas	6
1.5.1 Tesis	6
1.5.2 Latihan Ilmiah	10
1.5.3 Buku	12
1.5.4 Kertas Kerja	13
1.6 Skop Kajian	14
1.6.1 Tumpuan Kajian	15
1.6.2 Tokoh Kajian	15
1.6.3 Aspek Kajian	15
1.7 Metodologi Kajian	15
1.7.1 Metode Pengumpulan Data	15
1.7.2 Metode Penganalisan Data	17
1.8 Organisasi Tesis	18
1.9 Kesimpulan	19
BAB II: PENGENALAN ILMU TARANUM	20
2.1 Pendahuluan	20

2.2	Sejarah Perkembangan Taranum al-Quran	20
2.2.1	Zaman Rasulullah SAW dan sahabat.....	21
2.2.2	Zaman kemasukan taranum ke Malaysia	22
2.2.3	Sejarah Perkembangan Tilawah al-Quran Di Malaysia.....	24
2.2.4	Kaedah Penghakiman Majlis Tilawah al-Quran	29
2.3	Definisi Ilmu Taranum, Dalil dan Hukumnya	36
2.3.1	Taranum Menurut Bahasa.....	37
2.3.2	Taranum Menurut Istilah	37
2.3.3	Asal Usul Taranum	37
2.3.4	Dalil Bertaranum.....	38
2.3.5	Hukum Taranum	40
2.4	Tokoh-Tokoh Taranum	46
2.4.1	Haji Ahmad bin Matsom.....	46
2.4.2	Haji Abdul Hak@Abdul Ghani bin Abdullah.....	48
2.4.3	Haji Abdul Rahim bin Ahmad	49
2.4.4	Hajah Rogayah binti Haji Sulong	50
2.4.5	Tan Sri Dato' Hassan al-Āzhari	52
2.5	Sejarah Perkembangan Taranum Bayātī, Nāḥāwand, Rast, Jiharkah, Ṣōbā, Hījāz dān Ṣīkah	54
2.5.1	Taranum <i>Bayāti</i>	54
2.5.2	Taranum <i>Ṣōbā</i>	55
2.5.3	Taranum <i>Hījāz</i>	55
2.5.4	Taranum <i>Nahāwand</i>	55
2.5.5	Taranum <i>Rast</i>	56
2.5.6	Taranum <i>Ṣīkah</i>	56
2.5.7	Taranum <i>Jiharkah</i>	56
2.6	Sifat dan Peranan Taranum Bayāti, Nahāwand, Rast, Jiharkah, Ṣōbā, Hījāz dan Ṣīkah.....	57
2.6.1	Peranan Taranum <i>Bayāti</i>	57
2.6.2	Peranan Taranum <i>Ṣōbā</i>	57

2.6.3	Peranan Taranum <i>Hijāz</i>	57
2.6.4	Peranan Taranum <i>Nahāwand</i>	58
2.6.5	Peranan Taranum <i>Rast</i>	58
2.6.6	Peranan Taranum <i>Sīkah</i>	58
2.6.7	Peranan Taranum <i>Jiharkah</i>	59
2.6.8	Sifat Taranum <i>Bayāfī</i>	59
2.6.9	Sifat Taranum <i>Ṣōbā</i>	59
2.6.10	Sifat Taranum <i>Hijāz</i>	60
2.6.11	Taranum <i>Nahāwand</i>	60
2.6.12	Taranum <i>Rast</i>	60
2.6.13	Sifat Taranum <i>Sīkah</i>	61
2.6.14	Sifat Taranum <i>Jiharkah</i>	61
2.7	Jenis-Jenis Taranum dan <i>Ḥarakahnya</i> dalam Bacaan al-Quran.....	61
2.7.1	Jenis-jenis Taranum.....	61
2.7.2	<i>Ḥarakah</i> Dalam Bacaan al-Quran.....	63
2.7.3	Peranan Kepada Tiap-tiap <i>Ḥarakah</i>	63
2.7.4	Istilah-Istilah Penting dalam Ilmu Taranum.....	64
2.8	Definisi Suara dan Bahagiannya.....	65
2.8.1	Definisi Suara.....	65
2.8.2	Pembahagian Suara.....	65
2.8.3	Memahami Tingkatan Suara.....	65
2.8.4	Teknik-teknik Mentahsinkan Suara.....	66
2.8.5	Latihan Suara.....	67
2.9	Kesimpulan.....	68
BAB III: LATAR BELAKANG DAN SEJARAH HIDUP DATO' ISMAIL BIN HASHIM		
	DAN DATO' NIK JAAFAR BIN NIK ISMAIL.....	70
3.1	Pendahuluan.....	70
3.2	Latar Belakang Tokoh.....	71
3.2.1	Dato' Ismail Bin Hashim.....	71
3.2.2	Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail.....	85

3.3	Metodologi Pengajaran Taranum al-Quran yang Diamalkan Oleh Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail.....	103
3.3.1	Metodologi pengajaran Taranum Dato' Ismail bin Hashim	103
3.3.2	Metodologi Pengajaran Taranum Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	107
3.4	Pujian dan Kritikan	120
3.4.1	Dato' Ismail Hashim	120
3.4.2	Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail.....	121
3.5	Kurniaan dan Anugerah	121
3.5.1	Dato' Ismail Bin Hashim	122
3.5.2	Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail	123
3.6	Kesimpulan	123
BAB IV: ANALISIS PERBANDINGAN METODOLOGI PENGAJARAN		
TARANUM AL-QURAN OLEH DATO' ISMAIL BIN HASHIM DAN		
DATO' NIK JAAFAR BIN NIK ISMAIL		
		125
4.1	Pengenalan	125
4.2	Analisis Secara Perbandingan Latar Belakang Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail.....	125
4.2.1	Pendidikan.....	125
4.2.2	Anak-anak	127
4.2.3	Pekerjaan.....	129
4.2.4	Guru-guru.....	131
4.2.5	Murid-murid.....	133
4.2.6	Keperibadian	136
4.2.7	Keistimewaan.....	137
4.3	Analisis Secara Perbandingan Metodologi Pengajaran Taranum	140
4.3.1	<i>Amalī</i> Ilmu Tajwid	140
4.3.2	Teknik Pendengaran Irama-irama Lagu Arab.....	143
4.3.3	Teknik <i>Bertalaqqi</i> dan <i>Musyafahah</i>	144
4.3.4	Penyusunan <i>Harakat</i> dalam Taranum.....	146
4.3.5	Penyampaian Ilmu Taranum Berdasarkan Tahap	149
4.3.6	Niat Mempelajari Ilmu Taranum al-Quran	152
4.3.7	Teknik Penjagaan Suara.....	155
4.3.8	Penekanan Bunga-bunga Lagu	158

4.3.9	Istilah-istilah dalam Ilmu Taranum.....	159
4.3.10	Teknik Mengawal Pernafasan.....	162
4.3.11	Kemahiran Menguasai Irama-irama Taranum	164
4.3.12	Rujukan Qari-qari Muktabar.....	166
4.4	Kesimpulan	169
BAB V: RUMUSAN DAN SARANAN		170
5.1	Rumusan	170
5.2	Saranan.....	176
5.2.1	Penyelidik	177
5.2.2	Masyarakat.....	177
5.2.3	Qari-Qariah	178
5.2.4	Kerajaan.....	179
5.3	Penutup	181
RUJUKAN.....		182
SENARAI TEMU BUAL		188
LAMPIRAN 1: Gambar Ketika Menjalankan Temu Bual		189
LAMPIRAN 2: Surat Kebenaran Menjalankan Kajian		205
LAMPIRAN 3: Surat Perakuan Pembaca Prof.....		219

SENARAI JADUAL

Jadual 4.1:	Perbandingan Latar Belakang Pendidikan Dato' Ismail bin Hashim dengan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	127
Jadual 4.2:	Perbandingan Latar Belakang Anak-anak Dato' Ismail bin Hashim dengan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	129
Jadual 4.3:	Perbandingan Latar Belakang Pekerjaan Dato' Ismail bin Hashim dengan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	131
Jadual 4.4:	Perbandingan Latar Belakang Guru-guru Dato' Ismail bin Hashim dengan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	133
Jadual 4.5:	Perbandingan Latar Belakang Murid-murid Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	135
Jadual 4.6:	Perbandingan Latar Belakang keperibadian Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	137
Jadual 4.7:	Perbandingan Latar Belakang Keistimewaan Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail	139
Jadual 4.8:	Perbandingan Teknik Pendengaran Irama-irama Lagu Arab Dato' Ismail bin Hashim dan Dato' Nik Jaafar bin Nik Ismail.....	144